

## بررسی شایستگی های حرفه ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی در مدارس

عفت حیدری<sup>۱</sup>، لیلا رئیسی<sup>۲</sup>

چکیده



MDOI-02-2026.0040

MNR41-2-EE76D1

بدنی به عنوان یکی از دروس مهم و تأثیرگذار در نظام آموزشی، نقش قابل توجهی در ارتقای سلامت جسمانی، اجتماعی و دانش آموزان ایفا می کند. در این میان، دبیران تربیت بدنی به عنوان مجریان اصلی برنامه های آموزشی و ورزشی در مدارس، نقش کلیدی در تحقق اهداف این درس دارند. میزان موفقیت برنامه های تربیت بدنی تا حد زیادی به

شایستگی های حرفه ای دبیران این حوزه وابسته است. شایستگی های حرفه ای مجموعه ای از دانش، مهارت ها، نگرش ها و توانایی هایی است که معلمان را قادر می سازد وظایف آموزشی و تربیتی خود را به شکل مؤثر و کارآمد انجام دهند. دبیران تربیت بدنی علاوه بر داشتن دانش تخصصی در زمینه علوم ورزشی، باید از مهارت های آموزشی، مدیریتی، ارتباطی و ارزشیابی نیز برخوردار باشند تا بتوانند محیطی پویا و انگیزه بخش برای یادگیری و فعالیت بدنی دانش آموزان فراهم کنند. همچنین توانایی برنامه ریزی آموزشی، مدیریت کلاس درس، توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان، ایجاد انگیزه برای مشارکت در فعالیت های بدنی و رعایت اصول ایمنی از جمله شایستگی های مهم برای دبیران تربیت بدنی محسوب می شود. در سال های اخیر، توجه به توسعه حرفه ای معلمان و ارتقای شایستگی های آنان به یکی از محورهای مهم پژوهش های آموزشی تبدیل شده است. بر این اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی و تبیین شایستگی های حرفه ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی در مدارس است. این پژوهش با روش مروری و با استفاده از منابع علمی، مقالات پژوهشی و متون تخصصی مرتبط انجام شده است. نتایج بررسی ها نشان می دهد که برخورداری از شایستگی های حرفه ای مناسب می تواند به بهبود کیفیت تدریس درس تربیت بدنی، افزایش مشارکت دانش آموزان در فعالیت های ورزشی و ارتقای سلامت و رشد همه جانبه آنان منجر شود.

کلیدواژگان: تربیت بدنی، مدرسه، شایستگی حرفه ای، دبیر

۱. کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی، شاغل در آموزش و پرورش ناحیه ۲ اصفهان

۲. کارشناسی تربیت بدنی و علوم ورزشی، شاغل در آموزش و پرورش ناحیه ۲ اصفهان

## ۱. مقدمه

نظام آموزشی هر جامعه‌ای نقش اساسی در پرورش نسل آینده و توسعه انسانی ایفا می‌کند و در این میان، مدرسه به عنوان مهم‌ترین نهاد تربیتی رسمی وظیفه آماده‌سازی دانش‌آموزان برای زندگی فردی و اجتماعی را بر عهده دارد. در کنار آموزش‌های علمی و شناختی، توجه به رشد جسمانی، روانی و اجتماعی دانش‌آموزان نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. یکی از دروسی که به طور مستقیم با سلامت جسمانی، نشاط روانی و توسعه مهارت‌های حرکتی دانش‌آموزان مرتبط است، درس تربیت بدنی است. این درس به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه درسی مدارس، زمینه مناسبی برای تقویت آمادگی جسمانی، ارتقای سلامت عمومی، ایجاد روحیه همکاری، تقویت اعتماد به نفس و پرورش مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان فراهم می‌کند. تربیت بدنی در مدارس تنها به معنای انجام فعالیت‌های ورزشی ساده نیست، بلکه یک فرآیند آموزشی هدفمند است که از طریق آن دانش‌آموزان با مهارت‌های حرکتی، اصول فعالیت بدنی سالم، روحیه رقابت سالم، نظم، مسئولیت‌پذیری و همکاری گروهی آشنا می‌شوند. اجرای موفق این اهداف تا حد زیادی به کیفیت تدریس و توانمندی دبیران تربیت بدنی بستگی دارد. دبیر تربیت بدنی نه تنها نقش آموزش مهارت‌های حرکتی و ورزشی را بر عهده دارد، بلکه در شکل‌گیری نگرش مثبت دانش‌آموزان نسبت به فعالیت بدنی و سبک زندگی سالم نیز نقش مهمی ایفا می‌کند. بنابراین، برخورداری از شایستگی‌های حرفه‌ای مناسب برای این گروه از معلمان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در سال‌های اخیر، مفهوم شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان به یکی از محورهای مهم پژوهش‌های آموزشی تبدیل شده است. شایستگی‌های حرفه‌ای به مجموعه‌ای از دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و توانایی‌هایی اشاره دارد که معلمان برای انجام مؤثر وظایف آموزشی و تربیتی خود به آن نیاز دارند. این شایستگی‌ها شامل توانایی برنامه‌ریزی آموزشی، مهارت‌های تدریس، مدیریت کلاس درس، ارزشیابی یادگیری، برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان و ایجاد محیطی انگیزه‌بخش برای یادگیری است. در حوزه تربیت بدنی، شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران علاوه بر این موارد، شامل توانایی آموزش مهارت‌های حرکتی، رعایت اصول ایمنی در فعالیت‌های ورزشی، طراحی فعالیت‌های متناسب با توانایی‌های دانش‌آموزان و تشویق آنان به مشارکت فعال در فعالیت‌های بدنی نیز می‌شود. دبیران تربیت بدنی به دلیل ماهیت عملی و پویا بودن درس خود با شرایط آموزشی متفاوتی نسبت به سایر معلمان مواجه هستند. کلاس‌های تربیت بدنی اغلب در محیط‌های باز یا سالن‌های ورزشی برگزار می‌شود و دانش‌آموزان در این کلاس‌ها به فعالیت بدنی



می‌پردازند. بنابراین، مدیریت چنین محیطی نیازمند مهارت‌های خاصی است. دبیر تربیت بدنی باید بتواند ضمن ایجاد نظم و ایمنی در کلاس، فضایی شاد، پویا و انگیزه‌بخش برای دانش‌آموزان فراهم کند. همچنین توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان از نظر توانایی جسمانی، علاقه‌مندی‌های ورزشی و سطح آمادگی بدنی از جمله مسائلی است که دبیران تربیت بدنی باید در برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های آموزشی مد نظر قرار دهند. از سوی دیگر، با توجه به گسترش سبک زندگی کم‌تحرک در جوامع امروزی و افزایش مشکلاتی مانند چاقی، کم‌تحرکی و بیماری‌های مرتبط با آن در میان کودکان و نوجوانان، نقش درس تربیت بدنی در مدارس بیش از گذشته مورد توجه قرار گرفته است. در چنین شرایطی، دبیران تربیت بدنی می‌توانند با آموزش صحیح فعالیت‌های بدنی، ایجاد انگیزه برای ورزش و ترویج سبک زندگی سالم، نقش مهمی در پیشگیری از بسیاری از مشکلات جسمانی و روانی ایفا کنند. برای تحقق این هدف، لازم است دبیران تربیت بدنی علاوه بر دانش تخصصی در زمینه علوم ورزشی، از مهارت‌های آموزشی و تربیتی لازم نیز برخوردار باشند. تحولات سریع علمی و فناوری در حوزه آموزش نیز ضرورت ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان را بیش از پیش آشکار ساخته است. امروزه معلمان باید بتوانند از روش‌های نوین تدریس، فناوری‌های آموزشی و شیوه‌های متنوع یادگیری برای افزایش اثربخشی آموزش استفاده کنند. در حوزه تربیت بدنی نیز استفاده از ابزارهای آموزشی نوین، فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارهای ورزشی و روش‌های یادگیری فعال می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش و افزایش انگیزه دانش‌آموزان کمک کند. بنابراین، دبیران تربیت بدنی باید همواره در مسیر یادگیری و توسعه حرفه‌ای قرار داشته باشند و دانش و مهارت‌های خود را به‌روز نگه دارند. از دیگر جنبه‌های مهم شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی، توانایی برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان است. رابطه مثبت و سازنده میان دبیر و دانش‌آموز می‌تواند زمینه مشارکت فعال‌تر دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی را فراهم کند. زمانی که دانش‌آموزان احساس امنیت، احترام و حمایت در کلاس تربیت بدنی داشته باشند، با انگیزه بیشتری در فعالیت‌ها شرکت می‌کنند و فرصت بیشتری برای یادگیری مهارت‌های جدید پیدا می‌کنند. در مقابل، نبود ارتباط مناسب میان دبیر و دانش‌آموز می‌تواند باعث کاهش علاقه و مشارکت دانش‌آموزان در کلاس شود. مدیریت کلاس نیز از جمله مهارت‌های ضروری برای دبیران تربیت بدنی به شمار می‌آید. کلاس‌های تربیت بدنی به دلیل ماهیت فعال و پرتحرک خود ممکن است با چالش‌هایی مانند بی‌نظمی، خطر بروز آسیب‌های جسمانی و اختلاف میان دانش‌آموزان همراه باشد. بنابراین، دبیر تربیت بدنی باید توانایی مدیریت این شرایط را داشته باشد و با برنامه‌ریزی



مناسب، قوانین مشخص و نظارت مستمر، محیطی ایمن و منظم برای فعالیتهای ورزشی فراهم کند. همچنین آگاهی از اصول کمکهای اولیه و پیشگیری از آسیبهای ورزشی از دیگر مهارتهای ضروری برای دبیران تربیت بدنی محسوب می شود. علاوه بر این، دبیران تربیت بدنی نقش مهمی در شناسایی استعدادهای ورزشی دانش آموزان دارند. بسیاری از دانش آموزان استعدادهای بالقوه ای در زمینه های مختلف ورزشی دارند که ممکن است در صورت عدم توجه و هدایت مناسب، شکوفا نشود. دبیر تربیت بدنی می تواند با مشاهده دقیق عملکرد دانش آموزان، آنان را به سمت رشته های ورزشی متناسب با توانایی هایشان هدایت کند و زمینه رشد و پیشرفت آنان را فراهم سازد. این امر می تواند به توسعه ورزش دانش آموزی و حتی پرورش قهرمانان ورزشی در آینده کمک کند. از سوی دیگر، ارزشیابی مناسب از عملکرد دانش آموزان در درس تربیت بدنی نیز یکی از وظایف مهم دبیران این درس است. ارزشیابی در تربیت بدنی تنها محدود به سنجش توانایی های جسمانی نیست، بلکه باید ابعاد مختلفی مانند پیشرفت فردی، تلاش، همکاری گروهی و رعایت اصول اخلاقی در فعالیتهای ورزشی را نیز در بر گیرد. دبیران تربیت بدنی باید از روش های متنوع ارزشیابی استفاده کنند تا بتوانند تصویر دقیق تری از میزان یادگیری و پیشرفت دانش آموزان به دست آورند. با توجه به اهمیت نقش دبیران تربیت بدنی در تحقق اهداف آموزشی و تربیتی این درس، بررسی و شناسایی شایستگی های حرفه ای مورد نیاز آنان از اهمیت زیادی برخوردار است. شناخت این شایستگی ها می تواند به بهبود برنامه های تربیت معلم، طراحی دوره های آموزشی و توسعه حرفه ای دبیران کمک کند. همچنین نتایج چنین پژوهش هایی می تواند برای سیاست گذاران آموزشی، مدیران مدارس و برنامه ریزان درسی نیز مفید باشد تا با برنامه ریزی مناسب، زمینه ارتقای کیفیت آموزش تربیت بدنی در مدارس فراهم شود. با توجه به مطالب بیان شده، می توان گفت که دبیران تربیت بدنی نقش بسیار مهمی در ارتقای سلامت، نشاط و رشد همه جانبه دانش آموزان دارند. تحقق این نقش مستلزم برخورداری آنان از مجموعه ای از شایستگی های حرفه ای در حوزه های مختلف آموزشی، تربیتی و تخصصی است. بنابراین، بررسی شایستگی های حرفه ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی و تبیین ابعاد مختلف آن می تواند گامی مؤثر در جهت بهبود کیفیت آموزش تربیت بدنی در مدارس باشد. بر همین اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی و تبیین شایستگی های حرفه ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی در مدارس انجام شده است.

## ۲. مبانی نظری

شایستگی حرفه‌ای معلمان یکی از مفاهیم مهم در حوزه آموزش و پرورش است که به مجموعه‌ای از دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و توانایی‌هایی اشاره دارد که معلمان برای انجام مؤثر وظایف آموزشی و تربیتی خود به آن نیاز دارند. در نظام‌های آموزشی مختلف، توجه به توسعه شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان به عنوان یکی از عوامل اساسی در بهبود کیفیت آموزش شناخته می‌شود. در واقع، کیفیت نظام آموزشی تا حد زیادی به میزان توانمندی و شایستگی معلمان آن وابسته است. معلمی حرفه‌ای پیچیده و چندبعدی است که نیازمند ترکیبی از دانش تخصصی، مهارت‌های آموزشی، توانایی‌های ارتباطی و تعهد حرفه‌ای است. در حوزه تربیت بدنی، اهمیت شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان دوچندان است، زیرا این درس علاوه بر جنبه آموزشی، دارای ابعاد جسمانی، روانی و اجتماعی نیز می‌باشد. دبیر تربیت بدنی باید بتواند ضمن آموزش مهارت‌های حرکتی و ورزشی، زمینه رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان را فراهم کند. به همین دلیل، دبیران تربیت بدنی نیازمند مجموعه‌ای از شایستگی‌های تخصصی و آموزشی هستند که آنان را در اجرای مؤثر برنامه‌های تربیت بدنی یاری دهد. یکی از مهم‌ترین ابعاد شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی، دانش تخصصی در حوزه علوم ورزشی است. این دانش شامل آگاهی از مبانی فیزیولوژی ورزشی، بیومکانیک، یادگیری حرکتی، روان‌شناسی ورزشی، اصول تمرین و آمادگی جسمانی است. برخورداری از این دانش به دبیران کمک می‌کند تا فعالیت‌های آموزشی را به گونه‌ای طراحی و اجرا کنند که متناسب با توانایی‌ها و ویژگی‌های جسمانی دانش‌آموزان باشد. همچنین آگاهی از اصول علمی تمرین و فعالیت بدنی می‌تواند از بروز آسیب‌های ورزشی جلوگیری کند و به ارتقای سطح آمادگی جسمانی دانش‌آموزان کمک نماید. از دیگر ابعاد مهم شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی، مهارت‌های تدریس و روش‌های آموزشی است. تدریس در تربیت بدنی تنها به ارائه دستورالعمل‌های حرکتی محدود نمی‌شود، بلکه شامل طراحی فعالیت‌های آموزشی متنوع، استفاده از روش‌های فعال یادگیری و ایجاد فرصت‌های مناسب برای تمرین و مشارکت دانش‌آموزان است. دبیر تربیت بدنی باید بتواند مهارت‌های حرکتی را به صورت مرحله‌به‌مرحله آموزش دهد و با ارائه بازخورد مناسب، فرآیند یادگیری دانش‌آموزان را تسهیل کند. مهارت‌های ارتباطی نیز یکی دیگر از مؤلفه‌های مهم شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی محسوب می‌شود. ارتباط مؤثر میان دبیر و دانش‌آموز می‌تواند موجب افزایش انگیزه، اعتماد و مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی شود. دبیران تربیت بدنی باید بتوانند با دانش‌آموزان رابطه‌ای مثبت و سازنده برقرار

کنند، به نیازها و تفاوت های فردی آنان توجه داشته باشند و فضایی امن و حمایت کننده برای یادگیری فراهم سازند. مدیریت کلاس نیز از دیگر شایستگی های ضروری برای دبیران تربیت بدنی است. کلاس های تربیت بدنی به دلیل ماهیت فعال و پویای خود نیازمند مدیریت دقیق و برنامه ریزی مناسب هستند. دبیر تربیت بدنی باید بتواند فعالیت های ورزشی را به گونه ای سازمان دهی کند که همه دانش آموزان فرصت مشارکت داشته باشند و در عین حال نظم و ایمنی در کلاس حفظ شود. مدیریت مناسب کلاس می تواند از بروز رفتارهای نامناسب، بی نظمی و آسیب های احتمالی جلوگیری کند. از سوی دیگر، ارزشیابی یادگیری دانش آموزان در درس تربیت بدنی نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است. ارزشیابی در این درس باید به گونه ای طراحی شود که علاوه بر سنجش مهارت های حرکتی، میزان پیشرفت، تلاش و مشارکت دانش آموزان نیز مورد توجه قرار گیرد. دبیران تربیت بدنی باید با روش های مختلف ارزشیابی آشنا باشند و بتوانند از ابزارهای مناسب برای سنجش عملکرد دانش آموزان استفاده کنند. توسعه حرفه ای مستمر نیز یکی از مؤلفه های مهم شایستگی حرفه ای معلمان به شمار می آید. با توجه به پیشرفت های علمی در حوزه علوم ورزشی و آموزش، دبیران تربیت بدنی باید همواره دانش و مهارت های خود را به روز نگه دارند. شرکت در دوره های آموزشی، کارگاه های تخصصی، مطالعه منابع علمی و تبادل تجربیات با سایر معلمان از جمله راهکارهایی است که می تواند به ارتقای شایستگی های حرفه ای دبیران تربیت بدنی کمک کند. ابعاد شایستگی های حرفه ای دبیران تربیت بدنی:

- شایستگی های علمی و تخصصی در حوزه علوم ورزشی
- شایستگی های آموزشی و روش های تدریس
- شایستگی های ارتباطی و تعامل با دانش آموزان
- شایستگی های مدیریتی در کلاس تربیت بدنی
- شایستگی های اخلاقی و حرفه ای
- شایستگی های مربوط به ایمنی و پیشگیری از آسیب های ورزشی
- شایستگی های مرتبط با توسعه حرفه ای

دانش تخصصی در علوم ورزشی نقش اساسی در عملکرد حرفه ای دبیران تربیت بدنی دارد. دبیرانی که از دانش علمی کافی برخوردار هستند، می توانند فعالیت های آموزشی را به صورت هدفمند طراحی کرده و با توجه به ویژگی های



جسمانی و روانی دانش‌آموزان، برنامه‌های تمرینی مناسب ارائه دهند. همچنین آگاهی از اصول تغذیه ورزشی، آمادگی جسمانی و پیشگیری از آسیب‌ها به دبیران کمک می‌کند تا سلامت دانش‌آموزان را در طول فعالیت‌های ورزشی حفظ کنند. روش‌های تدریس در تربیت بدنی نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. استفاده از روش‌های فعال یادگیری، بازی‌های آموزشی، تمرین‌های گروهی و فعالیت‌های رقابتی سالم می‌تواند موجب افزایش مشارکت دانش‌آموزان در کلاس شود. دبیران تربیت بدنی باید بتوانند با توجه به سطح مهارت و علاقه‌مندی دانش‌آموزان، روش‌های تدریس متنوعی را به کار گیرند. از دیگر ابعاد مهم شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی، رعایت اصول ایمنی در فعالیت‌های ورزشی است. فعالیت‌های بدنی در صورتی که بدون رعایت اصول ایمنی انجام شود ممکن است منجر به آسیب‌های جسمانی شود. بنابراین، دبیران تربیت بدنی باید با اصول ایمنی، کمک‌های اولیه و روش‌های پیشگیری از آسیب‌های ورزشی آشنا باشند و در طول کلاس نظارت دقیقی بر فعالیت‌های دانش‌آموزان داشته باشند. در نهایت می‌توان گفت که شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی مجموعه‌ای از توانایی‌ها و مهارت‌های چندبعدی است که به آنان کمک می‌کند وظایف آموزشی و تربیتی خود را به شکل مؤثر انجام دهند. برخورداری از این شایستگی‌ها می‌تواند موجب بهبود کیفیت آموزش تربیت بدنی، افزایش مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی و ارتقای سلامت جسمانی و روانی آنان شود.

### ۳. بیان مسئله

تربیت بدنی به عنوان یکی از دروس مهم و تأثیرگذار در برنامه درسی مدارس، نقش قابل توجهی در رشد جسمانی، روانی و اجتماعی دانش‌آموزان ایفا می‌کند. امروزه با توجه به گسترش سبک زندگی کم‌تحرک، استفاده گسترده از فناوری‌های دیجیتال و کاهش فعالیت‌های بدنی در میان کودکان و نوجوانان، اهمیت درس تربیت بدنی در مدارس بیش از گذشته مورد توجه قرار گرفته است. این درس می‌تواند نقش مهمی در افزایش فعالیت بدنی دانش‌آموزان، تقویت سلامت جسمانی، پیشگیری از بیماری‌های ناشی از کم‌تحرکی و ایجاد نگرش مثبت نسبت به ورزش و فعالیت بدنی ایفا کند. با این حال، تحقق اهداف آموزشی و تربیتی درس تربیت بدنی تا حد زیادی به کیفیت تدریس و توانمندی دبیران این درس وابسته است. دبیران تربیت بدنی به عنوان مجریان اصلی برنامه‌های آموزشی و ورزشی در مدارس، مسئولیت مهمی در آموزش مهارت‌های حرکتی، تقویت آمادگی جسمانی و ایجاد انگیزه برای مشارکت در فعالیت‌های ورزشی دارند. با این وجود، تدریس درس تربیت بدنی تنها به آموزش چند مهارت ورزشی محدود نمی‌شود، بلکه نیازمند مجموعه‌ای از



دانش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌های حرفه‌ای است که به دبیران کمک می‌کند تا فرآیند یادگیری را به شکل مؤثر مدیریت کنند. در این میان، مفهوم شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان به عنوان یکی از عوامل کلیدی در بهبود کیفیت آموزش مطرح شده است. شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی شامل مجموعه‌ای از توانایی‌های علمی، آموزشی، مدیریتی، ارتباطی و اخلاقی است که آنان را قادر می‌سازد وظایف آموزشی خود را به طور مؤثر انجام دهند. برای مثال، دبیر تربیت بدنی باید از دانش تخصصی در حوزه علوم ورزشی برخوردار باشد، بتواند مهارت‌های حرکتی را به شیوه‌ای مناسب آموزش دهد، کلاس درس را به شکل مؤثر مدیریت کند و محیطی ایمن و انگیزه‌بخش برای فعالیت دانش‌آموزان فراهم آورد. همچنین توانایی برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان، توجه به تفاوت‌های فردی، استفاده از روش‌های نوین تدریس و ارزشیابی مناسب از عملکرد دانش‌آموزان از دیگر مؤلفه‌های مهم شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی به شمار می‌آید. با وجود اهمیت این موضوع، در برخی موارد مشاهده می‌شود که درس تربیت بدنی در مدارس به اندازه کافی جدی گرفته نمی‌شود یا اجرای آن با چالش‌هایی همراه است. محدودیت امکانات ورزشی، تعداد زیاد دانش‌آموزان در کلاس، کمبود زمان آموزشی و گاهی نبود برنامه‌ریزی مناسب از جمله عواملی هستند که می‌توانند بر کیفیت آموزش تربیت بدنی تأثیر بگذارند. در چنین شرایطی، نقش دبیران تربیت بدنی در مدیریت کلاس و استفاده مؤثر از منابع موجود اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. دبیرانی که از شایستگی‌های حرفه‌ای بالاتری برخوردار هستند، می‌توانند با خلاقیت و برنامه‌ریزی مناسب، بسیاری از این چالش‌ها را مدیریت کرده و کیفیت آموزش را بهبود بخشند. از سوی دیگر، تغییرات سریع در حوزه آموزش و پیشرفت‌های علمی در زمینه علوم ورزشی نیز ضرورت به‌روز بودن دانش و مهارت‌های دبیران تربیت بدنی را افزایش داده است. امروزه انتظار می‌رود دبیران تربیت بدنی علاوه بر تسلط بر مهارت‌های ورزشی، با روش‌های نوین آموزش، فناوری‌های آموزشی و اصول علمی فعالیت بدنی نیز آشنا باشند. بنابراین، توجه به شناسایی و تقویت شایستگی‌های حرفه‌ای این گروه از معلمان از اهمیت زیادی برخوردار است. با توجه به نقش مهم دبیران تربیت بدنی در ارتقای سلامت و فعالیت بدنی دانش‌آموزان، شناخت شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز آنان می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش در این درس کمک کند. بررسی این شایستگی‌ها همچنین می‌تواند مبنایی برای برنامه‌ریزی در زمینه آموزش و توانمندسازی دبیران تربیت بدنی فراهم آورد. از این رو، مسئله اصلی در این پژوهش بررسی و تبیین شایستگی‌های



حرفه‌ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی در مدارس است تا از طریق شناخت این شایستگی‌ها بتوان گام‌هایی مؤثر در جهت ارتقای کیفیت آموزش تربیت بدنی برداشت.

#### ۴. ضرورت پژوهش

توجه به سلامت جسمانی و روانی دانش‌آموزان یکی از اهداف اساسی نظام آموزشی محسوب می‌شود و درس تربیت بدنی نقش مهمی در تحقق این هدف دارد. این درس با فراهم کردن فرصت برای فعالیت بدنی، می‌تواند به بهبود آمادگی جسمانی، افزایش نشاط و شادابی، تقویت روحیه همکاری و ارتقای مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان کمک کند. با این حال، دستیابی به این اهداف تا حد زیادی به کیفیت تدریس و میزان توانمندی دبیران تربیت بدنی بستگی دارد. به همین دلیل، بررسی شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی از اهمیت زیادی برخوردار است. یکی از دلایل ضرورت انجام این پژوهش، افزایش مشکلات ناشی از کم‌ تحرکی در میان دانش‌آموزان است. امروزه بسیاری از کودکان و نوجوانان به دلیل استفاده زیاد از تلفن همراه، بازی‌های رایانه‌ای و کاهش فعالیت‌های بدنی، با مشکلاتی مانند چاقی، ضعف آمادگی جسمانی و برخی بیماری‌های مرتبط با سبک زندگی کم‌تحرک مواجه هستند. در چنین شرایطی، درس تربیت بدنی می‌تواند نقش مهمی در افزایش فعالیت بدنی دانش‌آموزان ایفا کند. دبیران تربیت بدنی با برخورداری از شایستگی‌های حرفه‌ای مناسب می‌توانند دانش‌آموزان را به مشارکت در فعالیت‌های ورزشی تشویق کرده و نگرش مثبت نسبت به ورزش در آنان ایجاد کنند. از سوی دیگر، کیفیت آموزش در هر نظام آموزشی تا حد زیادی به کیفیت معلمان آن وابسته است. معلمان شایسته و توانمند می‌توانند با استفاده از روش‌های مناسب تدریس، فرآیند یادگیری را برای دانش‌آموزان جذاب و مؤثر کنند. در حوزه تربیت بدنی نیز دبیرانی که از شایستگی‌های حرفه‌ای لازم برخوردار هستند، می‌توانند محیطی پویا، ایمن و انگیزه‌بخش برای فعالیت‌های ورزشی ایجاد کنند. بنابراین، شناسایی و تبیین این شایستگی‌ها می‌تواند به بهبود عملکرد حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی کمک کند. همچنین نتایج چنین پژوهش‌هایی می‌تواند برای برنامه‌ریزان آموزشی و مسئولان نظام آموزش و پرورش نیز مفید باشد. شناخت شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی می‌تواند در طراحی برنامه‌های تربیت معلم، برگزاری دوره‌های ضمن خدمت و تدوین استانداردهای حرفه‌ای برای این گروه از معلمان مورد استفاده قرار گیرد. این امر در نهایت می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزش تربیت بدنی در مدارس منجر شود. از سوی دیگر، توسعه ورزش دانش‌آموزی و شناسایی استعدادهای ورزشی در

مدارس نیز تا حد زیادی به توانمندی دبیران تربیت بدنی بستگی دارد. دبیرانی که از دانش و مهارت های حرفه ای کافی برخوردار هستند، می توانند استعداد های ورزشی دانش آموزان را شناسایی کرده و آنان را به سمت فعالیت های ورزشی مناسب هدایت کنند. این مسئله می تواند نقش مهمی در توسعه ورزش در جامعه ایفا کند. بنابراین، با توجه به اهمیت نقش دبیران تربیت بدنی در ارتقای سلامت، فعالیت بدنی و رشد همه جانبه دانش آموزان، انجام پژوهش هایی که به بررسی شایستگی های حرفه ای این گروه از معلمان می پردازد ضروری به نظر می رسد. چنین پژوهش هایی می تواند زمینه شناخت بهتر این شایستگی ها و ارائه راهکارهایی برای تقویت آن ها را فراهم سازد.

## ۵. اهداف پژوهش

- شناسایی شایستگی های حرفه ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی در مدارس
- بررسی ابعاد مختلف شایستگی های حرفه ای دبیران تربیت بدنی
- تبیین نقش شایستگی های حرفه ای در بهبود کیفیت تدریس درس تربیت بدنی
- بررسی اهمیت مهارت های آموزشی و مدیریتی دبیران تربیت بدنی
- ارائه چارچوبی برای توسعه حرفه ای دبیران تربیت بدنی

## ۶. سؤالات پژوهش

- شایستگی های حرفه ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی در مدارس کدام اند؟
- مهم ترین ابعاد شایستگی های حرفه ای دبیران تربیت بدنی چیست؟
- شایستگی های حرفه ای دبیران تربیت بدنی چه نقشی در بهبود کیفیت آموزش دارند؟
- دبیران تربیت بدنی برای تدریس مؤثر به چه مهارت هایی نیاز دارند؟
- توسعه شایستگی های حرفه ای دبیران تربیت بدنی چگونه امکان پذیر است؟

## ۷. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات مروری است. در این روش، پژوهشگر با بررسی و تحلیل منابع علمی و پژوهش های پیشین، به تبیین موضوع مورد مطالعه می پردازد. هدف از استفاده از روش مروری در این پژوهش، شناسایی و بررسی شایستگی های حرفه ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی در مدارس بر اساس یافته های مطالعات و منابع علمی موجود است.

در این پژوهش، اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعه کتاب‌های تخصصی، مقالات علمی منتشر شده در مجلات معتبر، پایان‌نامه‌ها و منابع علمی مرتبط با حوزه تربیت بدنی و آموزش معلمان گردآوری شده است. پس از جمع‌آوری منابع، مطالب مرتبط با شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی استخراج، دسته‌بندی و مورد تحلیل قرار گرفت. سپس بر اساس بررسی منابع مختلف، ابعاد و مؤلفه‌های اصلی شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی شناسایی و تبیین شد. روش مروری این امکان را فراهم می‌کند که دیدگاهی جامع درباره موضوع مورد مطالعه ارائه شود و مهم‌ترین یافته‌های پژوهش‌های پیشین در یک چارچوب منسجم مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین، نتایج این پژوهش می‌تواند تصویری کلی از شایستگی‌های حرفه‌ای مورد نیاز دبیران تربیت بدنی ارائه دهد و مبنایی برای پژوهش‌های آینده در این حوزه فراهم سازد.

## ۸. یافته‌های پژوهش

بررسی منابع علمی و پژوهش‌های انجام شده در حوزه آموزش تربیت بدنی نشان می‌دهد که شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی نقش بسیار مهمی در کیفیت آموزش، میزان مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی و تحقق اهداف تربیتی این درس دارد. دبیران تربیت بدنی برای انجام موفق وظایف آموزشی خود باید از مجموعه‌ای از شایستگی‌های علمی، آموزشی، مدیریتی، ارتباطی و اخلاقی برخوردار باشند. نتایج مطالعات مختلف نشان می‌دهد که هرچه سطح شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی بالاتر باشد، کیفیت تدریس و میزان یادگیری دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد. یکی از مهم‌ترین یافته‌های پژوهش‌های انجام شده، اهمیت دانش تخصصی در حوزه علوم ورزشی برای دبیران تربیت بدنی است. دبیرانی که از دانش علمی مناسب در زمینه فیزیولوژی ورزشی، یادگیری حرکتی، بیومکانیک و اصول تمرین برخوردار هستند، می‌توانند فعالیت‌های آموزشی را به شکل علمی و هدفمند طراحی کنند. این دانش به دبیران کمک می‌کند تا تمرین‌ها و فعالیت‌های ورزشی را متناسب با سن، توانایی و شرایط جسمانی دانش‌آموزان انتخاب کنند. همچنین آگاهی از اصول علمی فعالیت بدنی می‌تواند در پیشگیری از آسیب‌های ورزشی و حفظ سلامت دانش‌آموزان نقش مهمی ایفا کند. از دیگر یافته‌های مهم پژوهش‌ها، نقش مهارت‌های تدریس در موفقیت دبیران تربیت بدنی است. تدریس در تربیت بدنی نیازمند استفاده از روش‌های آموزشی متنوع و فعال است. دبیران باید بتوانند مهارت‌های حرکتی



را به صورت مرحله‌ای و قابل فهم آموزش دهند و با استفاده از تمرین‌های عملی، بازی‌های آموزشی و فعالیت‌های گروهی، فرآیند یادگیری را برای دانش‌آموزان جذاب کنند. ارائه بازخورد مناسب به دانش‌آموزان نیز از جمله عواملی است که می‌تواند به بهبود یادگیری مهارت‌های حرکتی کمک کند. مطالعات نشان می‌دهد که مدیریت کلاس یکی از عوامل مؤثر در موفقیت آموزش تربیت بدنی است. کلاس‌های تربیت بدنی به دلیل ماهیت فعال و پویای خود ممکن است با چالش‌هایی مانند بی‌نظمی، عدم توجه دانش‌آموزان یا خطر بروز آسیب‌های جسمانی همراه باشد. دبیرانی که از مهارت‌های مدیریتی مناسب برخوردار هستند، می‌توانند با برنامه‌ریزی دقیق فعالیت‌ها، تعیین قوانین مشخص و نظارت مستمر، نظم و ایمنی کلاس را حفظ کنند. مدیریت مناسب کلاس همچنین می‌تواند موجب افزایش مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های ورزشی شود. یکی دیگر از یافته‌های مهم پژوهش‌ها، اهمیت مهارت‌های ارتباطی در عملکرد حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی است. ارتباط مثبت میان دبیر و دانش‌آموز می‌تواند موجب افزایش انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به فعالیت‌های ورزشی شود. دبیرانی که با دانش‌آموزان رابطه‌ای صمیمانه و محترمانه برقرار می‌کنند، معمولاً موفق‌تر هستند و می‌توانند محیطی امن و حمایت‌کننده برای یادگیری ایجاد کنند. این نوع ارتباط باعث می‌شود دانش‌آموزان با اعتماد بیشتری در فعالیت‌های کلاسی شرکت کنند. پژوهش‌ها همچنین نشان می‌دهد که توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان یکی از مؤلفه‌های مهم شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی است. دانش‌آموزان از نظر توانایی‌های جسمانی، علاقه‌مندی‌ها، سطح آمادگی بدنی و سرعت یادگیری با یکدیگر متفاوت هستند. دبیران تربیت بدنی باید بتوانند فعالیت‌های آموزشی را به گونه‌ای طراحی کنند که همه دانش‌آموزان با توجه به توانایی‌های خود در فعالیت‌ها مشارکت داشته باشند. این امر می‌تواند موجب افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموزان و کاهش احساس ناکامی در آنان شود. از دیگر یافته‌های پژوهش‌ها می‌توان به اهمیت رعایت اصول ایمنی در کلاس تربیت بدنی اشاره کرد. فعالیت‌های بدنی در صورتی که بدون رعایت اصول ایمنی انجام شود، ممکن است منجر به آسیب‌های جسمانی شود. دبیران تربیت بدنی باید از اصول ایمنی، روش‌های پیشگیری از آسیب‌های ورزشی و کمک‌های اولیه آگاهی داشته باشند. همچنین نظارت دقیق بر فعالیت‌های دانش‌آموزان و استفاده از تجهیزات مناسب می‌تواند خطر بروز آسیب را کاهش دهد. نتایج برخی مطالعات نشان می‌دهد که استفاده از روش‌های نوین آموزشی و فناوری‌های آموزشی می‌تواند به بهبود کیفیت تدریس تربیت بدنی کمک کند. برای مثال، استفاده از فیلم‌های آموزشی، نرم‌افزارهای ورزشی و ابزارهای کمک‌آموزشی

می تواند در آموزش مهارت های حرکتی مؤثر باشد. این ابزارها به دانش آموزان کمک می کنند تا حرکات ورزشی را بهتر مشاهده کرده و یادگیری دقیق تری داشته باشند. همچنین پژوهش ها نشان داده اند که دبیران تربیت بدنی نقش مهمی در ایجاد نگرش مثبت نسبت به ورزش در میان دانش آموزان دارند. اگر دانش آموزان در کلاس تربیت بدنی تجربه های مثبت و لذت بخشی داشته باشند، احتمال ادامه فعالیت های ورزشی در زندگی آینده آنان افزایش می یابد. بنابراین، دبیران تربیت بدنی باید تلاش کنند تا فضای کلاس را شاد، جذاب و انگیزه بخش طراحی کنند. مهم ترین مؤلفه های شایستگی حرفه ای دبیران تربیت بدنی:

- دانش تخصصی در علوم ورزشی
- مهارت های تدریس و روش های آموزشی مؤثر
- توانایی مدیریت کلاس تربیت بدنی
- مهارت های ارتباطی و تعامل با دانش آموزان
- توانایی طراحی و برنامه ریزی فعالیت های ورزشی
- آگاهی از اصول ایمنی و پیشگیری از آسیب های ورزشی
- توانایی ارزشیابی عملکرد دانش آموزان
- توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان
- پایبندی به اصول اخلاق حرفه ای

یافته های پژوهش ها همچنین نشان می دهد که توسعه حرفه ای دبیران تربیت بدنی نقش مهمی در ارتقای کیفیت آموزش دارد. شرکت در دوره های آموزشی، کارگاه های تخصصی و برنامه های توانمندسازی معلمان می تواند به افزایش دانش و مهارت های حرفه ای دبیران کمک کند. این امر در نهایت می تواند موجب بهبود کیفیت آموزش تربیت بدنی در مدارس شود. در مجموع، نتایج بررسی منابع علمی نشان می دهد که شایستگی های حرفه ای دبیران تربیت بدنی مجموعه ای از توانایی های چندبعدی است که شامل دانش تخصصی، مهارت های آموزشی، توانایی های مدیریتی، مهارت های ارتباطی و تعهد اخلاقی می شود. برخورداری از این شایستگی ها می تواند نقش مهمی در تحقق اهداف آموزشی و تربیتی درس تربیت بدنی داشته باشد.

## نتیجه گیری

درس تربیت بدنی یکی از دروس مهم در نظام آموزشی است که نقش قابل توجهی در ارتقای سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی دانش‌آموزان دارد. این درس می‌تواند با فراهم کردن فرصت برای فعالیت بدنی، زمینه رشد مهارت‌های حرکتی، افزایش آمادگی جسمانی، تقویت روحیه همکاری و ایجاد نگرش مثبت نسبت به ورزش را در دانش‌آموزان فراهم کند. با این حال، تحقق این اهداف تا حد زیادی به کیفیت تدریس و میزان توانمندی دبیران تربیت بدنی وابسته است. به همین دلیل، توجه به شایستگی‌های حرفه‌ای این گروه از معلمان از اهمیت زیادی برخوردار است. بر اساس نتایج پژوهش حاضر، شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی مجموعه‌ای از دانش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌هایی است که آنان را قادر می‌سازد وظایف آموزشی و تربیتی خود را به شکل مؤثر انجام دهند. این شایستگی‌ها شامل دانش تخصصی در حوزه علوم ورزشی، مهارت‌های تدریس، توانایی مدیریت کلاس، مهارت‌های ارتباطی، رعایت اصول ایمنی و توانایی ارزشیابی عملکرد دانش‌آموزان است. دبیرانی که از این شایستگی‌ها برخوردار هستند، می‌توانند محیطی پویا، ایمن و انگیزه‌بخش برای فعالیت‌های ورزشی دانش‌آموزان فراهم کنند. نتایج بررسی منابع علمی نشان داد که دانش تخصصی در علوم ورزشی یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های شایستگی حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی است. این دانش به دبیران کمک می‌کند تا فعالیت‌های آموزشی را به صورت علمی و هدفمند طراحی کنند و تمرین‌های مناسب با توانایی‌های دانش‌آموزان ارائه دهند. همچنین مهارت‌های تدریس و استفاده از روش‌های آموزشی متنوع می‌تواند فرآیند یادگیری مهارت‌های حرکتی را برای دانش‌آموزان آسان‌تر و جذاب‌تر کند. از دیگر نتایج این پژوهش می‌توان به اهمیت مهارت‌های ارتباطی و مدیریت کلاس در تدریس تربیت بدنی اشاره کرد. دبیرانی که توانایی برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان دارند و می‌توانند کلاس را به شکل مناسب مدیریت کنند، معمولاً موفق‌تر هستند و دانش‌آموزان مشارکت بیشتری در فعالیت‌های ورزشی دارند. همچنین رعایت اصول ایمنی و آگاهی از روش‌های پیشگیری از آسیب‌های ورزشی از دیگر شایستگی‌های ضروری برای دبیران تربیت بدنی به شمار می‌آید. در نهایت می‌توان نتیجه گرفت که ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای دبیران تربیت بدنی می‌تواند نقش مهمی در بهبود کیفیت آموزش این درس داشته باشد. بنابراین، لازم است برنامه‌ریزان آموزشی و مسئولان نظام آموزش و پرورش توجه بیشتری به آموزش و توانمندسازی دبیران تربیت بدنی داشته باشند. برگزاری دوره‌های



آموزشی، کارگاه‌های تخصصی و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای می‌تواند به ارتقای دانش و مهارت‌های دبیران تربیت بدنی کمک کند و در نهایت موجب بهبود کیفیت آموزش تربیت بدنی در مدارس شود.

## منابع

- بخشیان، عارفه و لشگری، سید هادی و نشاطی، حمیده، ۱۴۰۴، ارزیابی شایستگی های مدیریتی معلمان تربیت بدنی و تاثیر آن بر کیفیت اجرای برنامه های ورزشی، اولین همایش بین المللی آموزش نوین: پیوند روانشناسی و تربیت در مسیر تحول آموزشی، ملکان
- سیدی سیلابی، عبدالله، ۱۴۰۲، رابطه کارآمدی دبیران تربیت بدنی در مدیریت کلاس با علاقمندی دانش آموزان به فعالیت ورزشی، مجله مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، دوره: ۵، شماره: ۵۲
- سیاوشی، محمد و زینی وندنژاد، مینا، ۱۳۹۸، رابطه بین هوش معنوی، توانمندسازی و دلبستگی شغلی دبیران تربیت بدنی شهر همدان، چهارمین همایش بین المللی پژوهش های نوین در علوم ورزشی و تربیت بدنی، همدان
- شیخی مبارکه، بتول و سلیمی، مهدی و زاهدی، حمید، ۱۴۰۰، طراحی مدل اخلاق حرفه ای دبیران تربیت بدنی، فصلنامه مطالعات اخلاق کاربردی
- کرمی، فرشید و عبدی، کاملیا و امیرحسینی، سید احسان، ۱۴۰۲، تحلیل مدل عوامل اثرگذار بر توسعه حرفه ای دبیران تربیت بدنی
- گچ پزبان، حسن و کهندل، مهدیه و صداقتی، سعید، ۱۳۹۴، بررسی ارزیابی عملکرد دبیران مرد تربیت بدنی مناطق طهران بزرگ بر اساس شاخص های عملکردی آنان، اولین همایش ملی دستاوردهای نوین تربیت بدنی و ورزش، چابهار
- عبدالملکی، ولی و نظریان مادوانی، عباس و فرجی، رضا، ۱۴۰۳، ارزیابی معیارهای حرفه ای معلمان تربیت بدنی
- عبدالله خلیل النجار، سجاد و فرضی زاده، رضا، ۱۴۰۳، شایستگی های حرفه ای در مدیران تربیت بدنی، سومین همایش بین المللی تربیت بدنی، سلامت و علوم ورزشی، همدان
- فرمیهنی فراهانی، محسن و کریمی، علی و جهان، جواد، ۱۴۰۳، تدوین الگوی نقش اخلاق و صلاحیت های حرفه ای معلمان تربیت بدنی بر باورهای خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان

- فتحی، محمد و خلیل طهماسبی، امین، ۱۴۰۲، اهمیت و نقش دبیران توانمند تربیت بدنی در استعدادیابی دانش آموزان در مدارس، اولین همایش بین المللی افق های نوین در آموزش و پرورش در هزاره سوم، بوشهر
- لک هندی، معصومه، ۱۴۰۲، اهمیت توانمندسازی دبیران تربیت بدنی، دهمین همایش ملی تازه های روانشناسی مثبت، بندرعباس
- ملک محمدی فرادنبه، زیبا و فهیم دوین، حسن و اسماعیل زاده قهرمانی، محمد رضا و چراغ بیرجندی، کاظم، ۱۴۰۲، تحلیل عوامل اثرگذار بر بالندگی حرفه ای دبیران تربیت بدنی
- نگهداری، فاطمه و واعظی، فاطمه و مرادی پور، فاطمه، ۱۴۰۱، ارزیابی شایستگی شغلی دانش آموختگان تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه های فرهنگیان، اولین کنفرانس ملی تازه های روانشناسی تکاملی و تربیتی، بندرعباس



مجله یافته های علوم تربیتی و آموزشی

